

© Колектив авторів, 2022
 УДК 37.093:616.9:378.6:61(477.63)(091)
 DOI 10.11603/1681-2727.2022.3.13488

СТОРИНКИ ІСТОРІЇ: ДО 95-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ДНІПРОВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Наведено історичні відомості про становлення й розвиток кафедри інфекційних хвороб Дніпровського державного медичного університету, видатні постаті й сподвижники цього наукового закладу.

Історія кафедри інфекційних хвороб Дніпровського державного медичного університету бере свій початок з 1927 р., коли професором Марією Балтазарівною Станішевською у Дніпропетровському медичному інституті (заснованому в 1916 р. як Катеринославська медична академія на базі жіночих курсів на той час Вищого гірничого училища) на території інфекційної лікарні (заснована у 1908 р.) м. Катеринослав (зараз – Дніпро) було розпочато викладання інфекційних хвороб як окремої клінічної дисципліни. М.Б. Станішевська народилася 24 червня 1871 р. у м. Олешки, нині Херсонської області України, середню освіту одержала в Одеському інституті шляхетних дівчат, а вищу медичну освіту здобула у Франції, закінчивши медичний інститут у м. Нансі. У 1913 р. Марія Станішевська захищає докторську дисертацію на тему «Патологоанатомічні зміни кісткового мозку при інфекційних хворобах: віспі, чумі, холері» та стає першою в історії Країни жінкою – приват-доцентом Новоросійського університету (нині – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова). Наукові роботи цього періоду були присвячені проблемам дифтерії, кору, сибірки, натуральної віспи, які на той час мали епідемічне розповсюдження в Україні. Актуальні монографії вченої – «Інтубація», «Дифтерія та ангіна» передавали власний клінічний досвід щодо ведення хворих на дифтерію. У 1938 р. був виданий перший вітчизняний підручник з інфекційних хвороб, де Марія Станішевська написала розділ, присвячений сибірці. Професор М.Б. Станішевська першою в клінічній практиці почала використовувати реакцію Асколі в діагностиці сибірки у людини, використання якої до цього обмежувалось лише санітарною медициною та ветеринарією. Все життя Марії Балтазарівни було присвячено роботі у практичній медицині та формуванню наукової школи інфекціоністів для викладання студентам, створення науково-технічної, матеріальної бази кафедри. Сама професор Станішевська навіть жила на території лікарні, де мала окремих будиночок, який, на жаль, до нашого часу не зберігся.

З 1937 р. кафедру інфекційних хвороб очолила учениця М.Б. Станішевської – професорка Євгенія Георгіївна Попкова. Кандидатську дисертацію «Про епідемічний паротит та нейротропність цього вірусу» захистила у 1940 р. В період окупації Дніпропетровська під час Другої світової війни Євгенія Георгіївна Попкова, яка була начмедом інфекційної лікарні, очолила групу підпільників, що героїськи діяли на її території. Підпільники врятували багатьох військовополонених від депортації до Німеччини: завдяки самовідданій діяльності лікарів під виглядом інфекційних хворих (переважно на той час лютував висипний тиф) з концтабору на Дніпрі було переведено до інфекційної лікарні на лікування сотні військовополонених. За різноманітними даними, лікарі за допомогою різних хитрощів змогли звільнити з концтабору від 900 до 1500 військовополонених. П'ять тисяч тяжкохворих одужали завдяки зусиллям медичних працівників інфекційної лікарні, багато з яких мешкали на території установи на період усієї окупації. У післявоєнні роки лікарні було присвоєно ім'я Євгенії Георгіївни та встановлено меморіальну дошку.

У 1948 р. на посаду завідувача кафедри інфекційних хвороб був призначений доктор медичних наук, професор І.І. Левін. З 1950 р. він одночасно очолював кафедру інфекційних хвороб та засновану тоді кафедру інфекційних хвороб дитячого віку. З 1952 р. у Дніпропетровському медичному інституті працюють два самостійних підрозділи: кафедра дитячих інфекційних хвороб під керівництвом професорки Є.Г. Попкової та кафедра інфекційних хвороб під керівництвом професора І.І. Левіна. У різні роки обидві кафедри очолювали такі вчені, як професорка А.І. Трипольська (1957-1978), професорка В.І. Бичкова (1978-1986). Варто відзначити, що професорка В.І. Бичкова перша в країнах экс-СРСР свою докторську дисертацію присвятила вивченню холестатичних форм вірусних гепатитів, особливостям їх лабораторної діагностики, лікуванню та прогнозуванню, а професорка А.І. Трипольська вперше запровадила імунологічну діагностику шигельозу та активно використовувала імунологічні дослідження для діагностики інших інфекційних захворювань. Надалі кафедру інфекційних хвороб очолювали доцент Г.В. Левін (1956-1968), доцент І.В. Штирьов (1968-1979), професор Н.В. Бєляєва (1979-1994), доцент М.С. Суремченко (1986-2008), профе-

сорка Л.Р. Шостакович-Корецька (2008-2020). З вересня 2020 р. кафедру очолила д. мед. наук, професорка К.Ю. Литвин. Основні напрямки наукових досліджень кафедри у різні роки стосувалися насамперед проблем соціально значущих та небезпечних в епідемічному значенні інфекцій. У різні роки наукові роботи співробітників кафедри присвячувались актуальним проблемам таких інфекцій, як дифтерія, вірусні гепатити, кишкові інфекції, бруцельоз, сибірка, ВІЛ-інфекція.

Професійний рівень співробітників кафедри завжди був високим. Прикладом цього є наукова та громадська діяльність з медичних питань доцента Миколи Степановича Суремєнка, який очолював кафедру з 1986 по 2008 р. (на той час кафедра мала назву інфекційних хвороб та епідеміології). Під керівництвом доцента М.С. Суремєнка захищено 7 кандидатських дисертацій. Після стажування в Інституті медичної паразитології та тропічної медицини ім. Є.І. Марциновського, вільно володіючи англійською, португальською та іспанською мовами (Микола Степанович закінчив Національний інститут мов у м. Луанда Народної республіки Ангола), доцент М.С. Суремєнко тривалий час (1982-1987 рр.) працював в Африці та був першим (в країнах экс-СРСР) експертом ВООЗ з питань контролю діарейних хвороб і програм імунізації населення (кір, дифтерія, поліомієліт). У 1977 р. Микола Степанович працював в Анголі, борючись з останнім спалахом натуральної віспи (альястрім). У 1989 р., коли в середньоазійських республіках колишнього СРСР – Туркменії та Таджикистані – виникла несприятлива епідемічна ситуація з приводу неконтрольованого розповсюдження інфекційних хвороб, Микола Степанович брав участь у реалізації програми з організації «медичних десантів» для роботи у цих республіках і спеціалізованої підготовки лікарів та епідеміологів. У 1994-1998 рр. був першим деканом факультету іноземних студентів. Суремєнко М.С. – лауреат винаходів і досягнень України (1990 р.), у 1995 р. отримав диплом пошани Виставки досягнень народного господарства України. У 1997 р. організував та очолив перше Дніпропетровське науково-практичне товариство лікарів-інфекціоністів у рамках Асоціації інфекціоністів України і до 2009 р. очолював його. Був членом редакційної ради всеукраїнського науково-практичного медичного журналу «Інфекційні хвороби». Від Всеукраїнської Асоціації інфекціоністів нагороджений Медаллю Агапіта Печерського за внесок у боротьбу з інфекційними хворобами (2010 р.).

У 2008 р. відбувається реорганізація кафедри шляхом злиття кафедри інфекційних хвороб та відокремленого циклу дитячих інфекційних хвороб в одну кафедру інфекційних хвороб, яку очолила професорка, д. мед. н. Людмила Романівна Шостакович-Корецька (2008-2020 рр.). Під її керівництвом захищено 3 докторські та 12 кандидатських дисертаційних робіт. У складі робочої групи професор

Л.Р. Шостакович-Корецька брала участь в розробці Проєкту закону України «Про затвердження загальнодержавної цільової програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 рр.». За вагомі здобутки у медицині та боротьбу з інфекційними захворюваннями проф. Л.Р. Шостакович-Корецька нагороджена Медаллю Агапіта Печерського від Всеукраїнської Асоціації інфекціоністів. За останнє двадцятиріччя на кафедрі інфекційних хвороб проводилися наукові дослідження базисного та прикладного значення за темами, затвердженими МОЗ України.

З ініціативи та за участю кафедри у лікувально-діагностичному центрі Дніпровського державного медичного університету було організовано роботу ПЛР-лабораторії; створений реєстр хворих на хронічні вірусні гепатити у Дніпропетровській області.

За останні роки співробітники кафедри отримали 16 персональних міжнародних грантів на участь у конференціях, семінарах-стажуваннях та наукове й практичне стажування, які проходили в Австрії, Іспанії, Франції, Італії, Нідерландах, Чехії, Великобританії, Данії та ін.

Сучасний напрямок наукових досліджень кафедри визначається сьогоденною актуальністю соціально значущих інфекційних захворювань: ВІЛ-інфекція, вірусні гепатити, коронавірусна хвороба. Значна увага приділяється питанням імунпрофілактики інфекційних захворювань. Професор В.В. Маврутенков є одним із членів Національної технічної групи експертів з формування і реалізації політики у сфері імунпрофілактики. У 2022 р. на кафедрі розпочато нову НДР «Визначення епігенетичних факторів, що впливають на формування набутого імунітету при гострих та хронічних інфекційних захворюваннях у дітей та дорослих». Співробітники кафедри активно співпрацюють з громадськими організаціями для популяризації наукових знань з актуальних питань інфекційної патології серед населення. Для цього проводяться «круглі столи», інтерв'ю на телебаченні та радіомовленні, друкуються доповіді в місцевих газетах і журналах.

Співробітники кафедри мають широкі контакти з науковцями медичного світу. Свої наукові дослідження публікують у закордонних медичних журналах, отримують гранти на публікації, постерні доповіді та беруть участь в європейських конгресах. Більша частина колективу кафедри є дійсними членами Асоціації інфекціоністів України, таких відомих міжнародних співтовариств, як European AIDS Clinical Society, International Society for Infectious Disease, International AIDS Society, European Respiratory Society, European AIDS Clinical Society: Young Investigators, громадської організації «Всеукраїнська асоціація дитячої імунології».

У березні 2020 р., з появою перших випадків коронавірусної хвороби в Україні, Миська клінічна лікарня № 21

ім. професорки Є.Г. Попкової (раніше – Дніпропетровська інфекційна лікарня), яка з моменту створення кафедри є її клінічною базою, стала опорною для надання медичної допомоги хворим на COVID-19. Співробітники кафедри з моменту звернень перших пацієнтів у нашому місті активно долучилися до боротьби з цією інфекцією і за досягнення у професійній діяльності та особистий внесок у запобіганні та поширенні COVID-19 були відзначені Подякою МОЗ України та Подякою міського голови м. Дніпра.

Упродовж всього часу функціонування кафедри її співробітники надають консультативно-лікувальну допомогу дітям і дорослим, як у МКЛ № 21, так і в інших лікувальних закладах міста й області. З метою ознайомлення з особливостями різних інфекційних захворювань та заходами для запобігання їм співробітниками кафедри активно проводиться просвітна робота у засобах масової інформації

Зараз Україна стикнулася з новим іспитом – війною з російським агресором. Незважаючи на складнощі, колектив кафедри намагається гідно продовжувати справу своїх вчителів, навчаючи студентів, інтернів та аспірантів, активно займаючись науковими дослідженнями й надаючи лікувально-консультативну допомогу мешканцям міста Дніпра та Дніпропетровського регіону, постраждалим від війни тимчасово-переміщеним особам і нашим славним захисникам. Важливим вектором роботи кафедри є активна педагогічно-виховна робота задля підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів відповідно до світових стандартів.

У своє майбутнє колектив кафедри дивиться з впевненим оптимізмом і своєю основною метою вважає подальший розвиток і удосконалення національної наукової школи інфекціоністів та її інтеграцію у світовий науковий процес в ім'я незалежної, сильної та самодостатньої України.

Співробітники кафедри інфекційних хвороб ДДМУ.

PAGES OF HISTORY: TO THE 95TH ANNIVERSARY OF THE DEPARTMENT OF INFECTIOUS DISEASES OF THE DNIPRO STATE MEDICAL UNIVERSITY

SUMMARY. Historical information about the formation and development of the Department of Infectious Diseases of the Dnipro State Medical University, outstanding figures and associates of this scientific institution are provided.

Конфлікт інтересів: немає.

Authors have no conflict of interest to declare.

Отримано 20.10.2022 р.